

แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร*

The Participative Management Approaches of the Environmental Education Schools for Sustainable Development under the Department of Education, Bangkok Metropolitan Administration

ปาริฉัตร หอมศิลป์, ณัฐชัย ศรีเอี่ยม¹, วราภรณ์ ไทโยมา และภัทราวดี มากมี²
Parichat Homsin, Nuttachai Sriiam, Pattrawadee Makmee and Waraporn Thaima
วิทยาลัยบัณฑิตด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม¹
มหาวิทยาลัยบูรพา²
Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand
Burapha University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: waraporn.th@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร 2) พัฒนาแนวทาง และ 3) ประเมินแนวทาง แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า PNI ^{Modified} 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 14 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา และ 3) การวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยการอภิปรายสนทนากลุ่มและประเมินแนวทางจากผู้บริหารโรงเรียน หรือครูหัวหน้าโครงการ จำนวน 10 คน เครื่องมือ คือ แบบอภิปรายสนทนากลุ่ม และแบบประเมินคุณภาพแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา

*ได้รับบทความ: 4 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 6 พฤศจิกายน 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 12 ธันวาคม 2567
Received: July 4, 2024; Revised: November 6, 2024; Accepted: December 12, 2024

รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ นโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

2. การพัฒนาแนวทางได้เสนอ 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ละด้านประกอบด้วยแนวปฏิบัติที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

3. การประเมินแสดงให้เห็นถึงความเห็นชอบในระดับสูงจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งได้รับความเห็นชอบสูงสุดที่ร้อยละ 96.25 โดยภาพรวมพบว่า แนวทางมีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม; โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา; การพัฒนาที่ยั่งยืน; สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร; สิ่งแวดล้อมศึกษา

Abstract

This multi-phase mixed methods research aimed to: 1) study the current state and the desired conditions of participatory management in environmental education schools for sustainable development under the Department of Education Bangkok Metropolitan Administration, 2) develop guidelines, and 3) evaluate the guidelines. The research was divided into 3 phases: The quantitative research phase involved a sample of 390 participants. The instrument was a questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and PNI ^{Modified}. 2) The qualitative research phase consisted of in-depth interviews with 14 experts in environmental education school management for sustainable development. The data were analyzed using content analysis. 3) The mixed qualitative and quantitative research phase consisted of focus group discussions and guideline evaluations with 10 school administrators or project head teachers. The research instruments were focus group discussion forms and participatory management guideline quality assessment forms. The data were analyzed using content analysis, percentage, mean, and standard deviation.

The research findings revealed that:

1. The current conditions overall were at a moderate level, while the desired conditions were at the highest level. The aspect with the highest priority need was

participation and environmental education network building, followed by environmental education policy and management structure, environmental learning process development, and school natural resources and environmental management, respectively.

2. The guidelines were developed in 4 main areas: participation and environmental education network building, environmental education policy and management structure, learning process development, and natural resources and environmental management. Each area consisted of practices emphasizing participatory processes in all steps.

3. The evaluation showed high approval from experts, particularly in the area of participation and environmental education network building, which received the highest approval at 96.25%. Overall, the guidelines were found to have feasibility, utility, and appropriateness at the highest level, reflecting that the developed guidelines can be practically implemented.

Keywords: Participatory management; Environmental education school; Sustainable development; Department of Education, Bangkok Metropolitan Administration; Environmental Education

1. บทนำ

โลกกำลังเผชิญวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกปี กลายเป็นความท้าทายสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมด จากรายงานความเสี่ยงโลกประจำปี 2566 โดยสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ได้วิเคราะห์ความเสี่ยงในมิติสิ่งแวดล้อมที่มีแนวโน้มรุนแรงในระยะยาว 10 ปีข้างหน้า ซึ่งรวมถึงความล้มเหลวในการบรรเทาและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และวิกฤตด้านทรัพยากรธรรมชาติ (สภาเศรษฐกิจโลก, 2566) สำหรับประเทศไทย ซึ่งมีความเสี่ยง ด้านภูมิอากาศ

โลกสูงเป็นอันดับ 9 จาก 180 ประเทศ อาจเผชิญกับภาวะ 3 ฤดูใน 1 วัน ภัยพิบัติน้ำท่วม ความแห้งแล้ง และปัญหาฝุ่น PM 2.5 นอกจากนี้ คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังคาดการณ์ว่ากรุงเทพฯ อาจกลายเป็นเมืองใต้บาดาลในอีกไม่ถึง 100 ปีข้างหน้า เนื่องจากพื้นที่ราบลุ่มต่ำและระดับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้นจากภาวะน้ำแข็งละลาย (กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, 2566) ดังนั้น การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของมนุษยชาติ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตสู่สังคมคาร์บอนต่ำและรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (ชยา วรธนะภูติ, 2565, หน้า 45-58)

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยได้กำหนดเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ (Net Zero Emissions) ภายในปี 2593 และขับเคลื่อนนโยบายผ่านโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564) ในด้านการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความเข้าใจ จิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นโยบายเหล่านี้สอดคล้องกับแผนแม่บทของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2561-2580) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการปกป้องรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องเร่งจัดการ เช่น ภาวะภัยแล้งและปัญหาขยะพลาสติก ซึ่งสอดคล้องกับความพยายามขององค์การสหประชาชาติในการผลักดันข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการจัดการขยะพลาสติก ภายในปี 2567 (วิจารณ์ สิมานายา, 2565, หน้า 1-15) การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการหลายโครงการเพื่อสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยในวันสิ่งแวดล้อมโลก ปี 2566 ได้จัดกิจกรรม “Do it yourself สร้างโลกสวยด้วยมือเรา” เพื่อกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาขยะพลาสติก (สำนักสิ่งแวดล้อม, 2566) สอดคล้องกับประเด็นหลักของ UN ในการแก้ไขปัญหามลพิษพลาสติก (สำนักงานนโยบายและแผน, 2566) นอกจากนี้ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครได้กำหนดอัตลักษณ์นักเรียนที่เน้นการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยจัดกิจกรรม “React for Change ลองเปลี่ยนโลก” และอบรมผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการขยะพลาสติกอย่างยั่งยืน (สำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2566) ในขณะเดียวกัน โครงการโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองที่ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและ รักษาสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินงานใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษา 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) การจัดการทรัพยากรในโรงเรียน และ 4) การสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา โครงการนี้มุ่งหวังให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและขยายผลสู่ชุมชน

ปัจจุบันมีโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 37 โรงเรียน โดยมีแนว

โน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, 2566) ตัวอย่างความสำเร็จ เช่น โรงเรียนเทศบาล 5 เด่นห้า จังหวัดเชียงราย ที่ใช้การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) และโรงเรียนมัธยมสุวิทย์เสรีอนุสรณ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับ ภาคกลาง และใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา (วีระพงษ์ พิมพ์สาร, 2561, หน้า 79-92) ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จประกอบด้วยความร่วมมือร่วมของทุกภาคส่วน ความมุ่งมั่นและความต่อเนื่องในการพัฒนา รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายและถ่ายทอดความรู้ แต่อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องเผชิญ เช่น การให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางวิชาการมากกว่าการมีส่วนร่วมกับชุมชน ความร่วมมือที่น้อยระหว่างโรงเรียนและชุมชน (สุรีย์พร สายาวีรัตน์, 2560, หน้า 182-196) และการขาดการบูรณาการจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน (สมศักดิ์ แสงการ และคณะ, 2564, หน้า 112-126) แนวทางการพัฒนาที่สำคัญคือการส่งเสริมการบริหารและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้สึก เป็นเจ้าของและพลังในการขับเคลื่อนร่วมกัน (Olsson et al., 2022, pp. 1162-1180) การศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของโรงเรียนในการปลูกฝังจิตสำนึก รักษาสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

และเป้าหมายการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สุภาภรณ์ ศิริโสภณ, 2565, หน้า 1-15)

จากสถานการณ์และความพยายามในการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาว่าปัจจุบันมีเพียง 37 จาก 437 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการประกาศเป็นโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษา แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร 2) พัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) ประเมินแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยนี้จะทำให้ได้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา พร้อมทั้งแนวทางการบริหารที่เป็นรูปธรรมและได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะเป็เครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในการปรับปรุงการบริหารโรงเรียน นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนานโยบายและแนวปฏิบัติด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา

ด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในระบบการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีแบบพหุระยะ (Multi-Phase Mixed Methods Research) ตามแนวคิดของ Edmonds and Kennedy (2017) โดยแบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ ผสมผสานวิธีวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จาก 437 โรงเรียนใน 50 เขต ของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร รวม 14,540 คน จากรายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 คน

กำหนดขนาดโดยใช้สูตรของ Yamane (1976) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ประกอบด้วยผู้บริหาร 26 คน (เลือกแบบเจาะจง) และครู 364 คน (สุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของประชากร) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ จำนวน 30 ข้อคำถาม ตัวอย่างข้อคำถาม เช่น ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบายในการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน เป็นต้น แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคำนวณค่าดัชนี Modified Priority Need Index ($PNI_{Modified}$) (สุวิมล ว่องวานิช, 2552) โดยใช้สูตร $PNI_{Modified} = (I - D)/D$ เมื่อ I (Important) หมายถึง ระดับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ D (Degree of success) หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลจากการหา $PNI_{Modified}$ จะช่วยให้ทราบช่องว่าง (Gap) ระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแนวปฏิบัติของแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร 7 คน และครู 7 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน จากโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 37 โรงเรียน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูล

ต้องมีประสบการณ์ในการบริหารหรือสอนในโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน การวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งประมาณ 60-90 นาที ผู้วิจัยใช้คำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเป็นแนวทางแต่มีความยืดหยุ่นในการถามคำถามเพิ่มเติมตามสถานการณ์ ตัวอย่างข้อคำถาม เช่น ท่านมีความเห็นว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อพันธกิจหลัก 4 ด้าน ของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างไร แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 4 ด้าน ของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดำเนินการอย่างไร เป็นต้น และขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำไปใช้ในการร่างแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ ในการประเมินแนวทางการบริหาร แบบมีส่วนร่วมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อม

ศึกษา ร่วมอภิปรายสนทนากลุ่มและประเมินแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยใช้แบบบันทึก การอภิปรายสนทนากลุ่มและแบบประเมินแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แก่นสาระสำคัญ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 การแปลผลใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

1.1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ข้อคำถาม	D	I	PNI _{Modified}	ลำดับ
ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการ	3.35	4.37	0.30	2
ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม	3.34	4.32	0.29	3
ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	3.48	4.30	0.24	4
ด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา	3.32	4.34	0.31	1
รวม	3.37	4.34	0.29	

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามาก คือ ด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.31$) รองลงมา คือ ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.30$) และโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ($PNI_{Modified} = 0.29$) และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ($PNI_{Modified} = 0.24$) ตามลำดับ เนื่องจากค่า $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้านมีความแตกต่างกันไม่มาก (อยู่ระหว่าง 0.24-0.31) จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ในเชิงลึกเพิ่มเติมโดยวิเคราะห์รายละเอียดตัวชี้วัดย่อยในแต่ละด้านจัดลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดย่อย สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อเข้าใจบริบทและความต้องการที่แท้จริงเพื่อให้ได้แนวทางการ

พัฒนาที่เหมาะสมและตอบสนองความต้องการจำเป็นในแต่ละด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน บูรณาการเข้ากับหลักสูตร เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน มีการสร้างเครือข่าย พัฒนาบุคลากร สร้างจิตสำนึก มีระบบติดตามและประเมินผลที่มีความชัดเจนต่อเนื่อง การปรับใช้รูปแบบ PDCA ช่วยเน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถปรับให้เข้ากับบริบทของแต่ละโรงเรียน โดยมีแนวปฏิบัติดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แนวปฏิบัติของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

แนวทาง	แนวปฏิบัติ
ด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา	1. ร่วมกันวางแผนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
	2. ดำเนินการจัดตั้งคณะทำงานโดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม
	3. ประเมินผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา
	4. ปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมโดยรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย
ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการ	1. ร่วมกันกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็น
	2. จัดตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน
	3. ร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายที่กำหนด
	4. ปรับปรุงนโยบายและโครงสร้างการบริหารโดยนำข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายมาพิจารณา
ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม	1. ร่วมกันวางแผนพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยให้ครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วม
	2. จัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน
	3. ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
	4. ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนโดยนำความคิดเห็นจากทุกฝ่ายมาพิจารณา
ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	1. ร่วมกันวางแผนการใช้ทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
	2. ดำเนินการตามแผนโดยให้นักเรียน ครู และบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
	3. ร่วมกันตรวจสอบและประเมินผลการใช้ทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อม
	4. ปรับปรุงมาตรการโดยนำข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายมาพิจารณาเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

จากตารางที่ 2 แนวปฏิบัติครอบคลุม 4 ด้านหลักของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมศึกษา โดยทุกด้านเน้นกระบวนการ PDCA และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่ การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล จนถึง การปรับปรุงพัฒนา แนวทางนี้มุ่งเน้นการสร้าง ความยั่งยืนผ่านการบูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าสู่ทุกมิติของการบริหารและการจัดการเรียนรู้ใน โรงเรียน

3. ผลการประเมินแนวทางการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า การประเมินได้ดำเนินการ ตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน โดยใช้เป็นกรอบ

ในการพิจารณา ด้านความเป็นประโยชน์ มุ่งประเมิน ว่าแนวทางนี้สามารถตอบสนองความต้องการของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสร้างผลลัพธ์ที่ดีต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชนได้อย่างไร ในขณะที่ด้านความ เป็นไปได้ พิจารณาถึงความเป็นไปได้ ในการนำ แนวทางไปปฏิบัติจริง โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่ จำเป็นและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น สำหรับด้านความ เหมาะสม ได้ประเมินความสอดคล้องของแนวทาง กับนโยบายและเป้าหมายขององค์กร รวมถึงความ เหมาะสมทางจริยธรรมและกฎหมาย และด้าน สุดท้าย คือความถูกต้องครอบคลุม ได้ตรวจสอบ ความครบถ้วนของแนวทางในการจัดการ สิ่งแวดล้อมศึกษาและความถูกต้องของข้อมูล ที่ใช้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

แนวทาง/แนวปฏิบัติ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล
แนวปฏิบัติด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา								
1. วางแผนสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.90 (0.32)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด
2. จัดตั้งคณะทำงานร่วม จากทุกภาคส่วน	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.90 (0.32)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด
3. ประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน	4.40 (0.52)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด
4. ปรับปรุงกระบวนการ ตามข้อเสนอแนะ	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด

แนวทาง/แนวปฏิบัติ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล
แนวปฏิบัติด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการ								
1. กำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกัน	4.40 (0.52)	มาก	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด
2. จัดตั้งคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน	4.50 (0.53)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด
3. ติดตามประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน	4.40 (0.52)	มาก	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด
4. ปรับปรุงนโยบายตามข้อเสนอแนะ	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด
แนวปฏิบัติด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม								
1. วางแผนพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.50 (0.53)	มากที่สุด
2. จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.50 (0.53)	มากที่สุด
3. ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน	4.40 (0.52)	มาก	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.50 (0.53)	มากที่สุด	4.40 (0.52)	มาก
4. ปรับปรุงหลักสูตรตามข้อเสนอแนะ	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด
แนวปฏิบัติด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน								
1. วางแผนการจัดการทรัพยากรร่วมกัน	4.50 (0.53)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด
2. ดำเนินการตามแผนแบบมีส่วนร่วม	4.50 (0.53)	มากที่สุด	4.80 (0.42)	มากที่สุด	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.50 (0.53)	มากที่สุด
3. ประเมินผลการใช้ทรัพยากรร่วมกัน	4.40 (0.52)	มาก	4.60 (0.52)	มากที่สุด	4.40 (0.52)	มาก	4.40 (0.52)	มาก

แนวทาง/แนวปฏิบัติ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล	Mean (S.D.)	แปล ผล
4. ปรับปรุงมาตรการตาม ข้อเสนอแนะ	4.40 (0.52)	มาก	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.70 (0.48)	มากที่สุด	4.50 (0.53)	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ประเมินว่าแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ส่วนด้านความถูกต้องอยู่ในระดับมากแนวทางครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่าย นโยบายและโครงสร้างการบริหาร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทุกด้านใช้กระบวนการ PDCA และได้รับการประเมินในระดับสูงทั้งความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์ สรุปได้ว่า แนวทางนี้มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วม การบูรณาการ และการพัฒนาต่อเนื่อง สอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนในระบบการศึกษา

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

พัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน โดยสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด สภาพปัจจุบันที่อยู่ในระดับปานกลางอาจเป็นผลมาจากการขาดการวางแผนเชิงระบบในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การขาดการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนของแต่ละภาคส่วน รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะวรรณ ปิ่นแก้ว (2564) ที่พบสภาพที่คล้ายคลึงกัน และ Stevenson, Peterson, & Bondell (2021, pp. 305-322) ที่ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านนโยบายและทรัพยากรในการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมไปปฏิบัติจริงในโรงเรียนส่วนสภาพที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา สอดคล้องกับนโยบายที่

มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่นักเรียน ซึ่งสุธาสนิ บุญญาพิทักษ์ (2562, หน้า 88-102) ชี้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน จากผลการวิจัยจะเห็นว่าแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน พร้อมทั้งการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

2. การพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุดในด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2562) ที่กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมและเครือข่ายที่เข้มแข็งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของสังคมเมืองที่มีความซับซ้อนและหลากหลายสำหรับด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการซึ่งเป็นลำดับที่สองของความต้องการจำเป็นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการกำหนดทิศทางและกรอบการดำเนิน

งานที่ชัดเจน ในขณะที่ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ดังที่ Palmer (1998) เสนอว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและการปฏิบัติจริงในโรงเรียนเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการใน 3 ส่วนสำคัญ คือ การสร้างกลไกและเวทีในการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนานโยบายและโครงสร้างการบริหาร และการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน อาจเป็นเพราะได้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน อีกทั้งยังสอดคล้องกับบริบทและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา รวมถึงมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง ครอบคลุมกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ใน 4 ด้านหลักของการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยการใช้วงจรคุณภาพ PDCA และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาด้าน

สิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ramírez-Andreotta (2019, pp. 1492-1516) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างเครือข่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม และงานวิจัยของพัชรินทร์ เสรี (2563) ที่นำเสนอรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของสถานศึกษาซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาได้ ด้านนโยบายและโครงสร้างการซึ่งเน้นการกำหนดนโยบายและโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวดี ทองมี (2565) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Krasny and Dubois (2019, pp. 883-894) ที่เน้นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะเห็นว่าความสำเร็จของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา เกิดจากทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกันโดยการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบบูรณาการ จัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา จัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และปรับโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วม

3. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1 ควรวางแผนเชิงระบบโดยกำหนดบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน จัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน

3.2 ควรพัฒนากลไกการมีส่วนร่วม โดยสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3.3 ควรจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมกิจกรรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

4. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับรูปแบบการบริหารอื่น

4.2 ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารสิ่งแวดล้อมศึกษา

โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

4.3 ควรศึกษาผลกระทบระยะยาว
ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมด้านสิ่ง
แวดล้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลจากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของ
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถือเป็นหัวใจสำคัญในการบริหาร
จัดการโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
จะต้องร่วมมือกันในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน
การตัดสินใจ การดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผล
ประโยชน์ และการประเมินผล เพื่อสร้างความ
ตระหนักและความรับผิดชอบร่วมกันต่อสิ่ง

แวดล้อมศึกษา เมื่อนำแนวทางการบริหารแบบมี
ส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ สามารถสรุป
แนวปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้ ด้านเครือข่ายความร่วมมือ
คือ ร่วมกันวางแผนสร้างเครือข่าย จัดตั้งคณะ
ทำงาน ประเมินผล และปรับปรุงกระบวนการมี
ส่วนร่วม ด้านนโยบาย คือ ร่วมกันกำหนดนโยบาย
จัดตั้งคณะกรรมการ ติดตามประเมิน และปรับปรุง
นโยบายอย่างต่อเนื่อง ด้านหลักสูตรและการเรียน
การสอน คือ ร่วมวางแผนพัฒนาหลักสูตร จัดการ
เรียนการสอนแบบบูรณาการ ประเมินผลการเรียน
รู้ และปรับปรุงหลักสูตร ด้านการจัดการทรัพยากร
และสิ่งแวดล้อม คือ ร่วมวางแผนและดำเนินการ
ตรวจสอบ ประเมิน และปรับปรุงมาตรการอย่าง
ต่อเนื่อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม. (2566). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก <https://www.seub.or.th/blogging/knowledge/climate-crisis/>
- _____. (2566). รายงานสถานการณ์โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประจำปี 2566. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ชยา วรธนะภูติ. (2565). การปรับตัวสู่สังคมคาร์บอนต่ำ: ความท้าทายและโอกาสสำหรับประเทศไทย. *วารสารนโยบายพลังงาน*, 132(2), 45-58.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปิยะวรรณ ปิ่นแก้ว. (2564). *การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนสีเขียว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พัชรินทร์ เสรี. (2563). *การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิจารณ์ พานิช. (2562). *การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: บทบาทของเครือข่ายความร่วมมือ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจารณ์ สิมานายา. (2565). ปัญหาขยะพลาสติกและแนวทางการจัดการในประเทศไทย. *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 26(1), 1-15.
- วิภาวดี ทองมี. (2565). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระพงษ์ พิมพ์สาร. (2561). *การพัฒนาเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนมัธยมสุวิทย์เสรีอนุสรณ์*. *วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา*, 10(3), 79-92.
- สภาเศรษฐกิจโลก. (2566). *รายงานความเสี่ยงโลกประจำปี 2566 (The Global Risks Report 2023)*. เข้าถึงได้จาก https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf
- สมศักดิ์ แสงวงการ และคณะ. (2564). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(1), 112-126.

- สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2566). รายงานผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2566. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานนโยบายและแผน. (2566). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2564). กรณีศึกษาโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: โรงเรียนเทศบาล 5 เด่นห้า จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). โมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.
- สำนักสิ่งแวดล้อม. (2566). รายงานกิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลก ประจำปี 2566. กรุงเทพฯ: สำนักสิ่งแวดล้อม.
- สุธาสนี บุญญาพิทักษ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 19(2), 88-102.
- สุภาภรณ์ ศิริโสภณา. (2565). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 24(2), 1-15.
- สุริย์พร สายวาริรัตน์. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 11(3), 182-196.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2552). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Edmonds, W. A., & Kennedy, T. D. (2017). *An applied guide to research designs: Quantitative, qualitative, and mixed methods*. (2nd ed.). New York: SAGE Publications.
- Krasny, M. E., & Dubois, B. (2019). Climate Adaptation Education: Embracing Reality or Abandoning Environmental Values. *Environmental Education Research*, 25(6), 883-894.
- Olsson, D., Gericke, N., Sass, W., & Pauw, J. B. (2022). Self-perceived action competence for sustainability: The theoretical grounding and empirical validation of a novel research instrument. *Environmental Education Research*, 28(8), 1162-1180.
- Palmer, J. A. (1998). *Environmental education in the 21st century: Theory, practice, progress and promise*. New York: Routledge.

- Ramírez-Andreotta, M. D. (2019). Environmental Education and PPSR: The Confluence of Stewardship, Scientific Literacy, and Outreach. *Environmental Education Research*, 25(10), 1492-1516.
- Stevenson, K. T., Peterson, M. N., & Bondell, H. D. (2021). The influence of personal beliefs, friends, and family in building climate change concern among adolescents. *Environmental Education Research*, 27(3), 305-322.
- Yamane, T. (1976). *Statistics: An introductory analysis*. (2nd ed.). New York: Harper & Row.